

دانشکده علوم ریاضی

گروه آمار

(گرایش ریاضی)

عنوان :

برآورد نیمه پارامتری مفصل شرطی

از:

سیده آزاده فلاح مرتضی نژاد

استاد راهنما:

دکتر امیر زینل

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم بہ

پدر و مادر عزیزم

تقدیر و شکر...

سپاس خداوندگار عظیم و حکیم را که نعمت بی کران علم را به آدمیان آموخت. در ابتدا از زحمات بسیار استاد راهنمای خود جناب آقای دکتر امیر زینل صمیمانه تشکر می‌کنم که با راهنمایی‌های حکیمانه ایشان این مجموعه به پایان رسید. همچنین از کلیه اساتیدی که تا این مرحله افتخار شاگردی آنان را داشتم و از علم آنان آموختم کمال تشکر را می‌نمایم. در پایان از زحمات بی دریغ پدر و مادر عزیزم که مرا در مراحل سخت زندگی یاری نمودند قدردانی می‌نمایم.

چکیده:

برآورد نیمه پارامتری مفصل شرطی سیده آزاده فلاح مرتضی نژاد

چگونگی تاثیر دو متغیر تصادفی اغلب وابسته به متغیر کمکی را در اینجا بررسی می کنیم. یک روش برای مدل سازی این وابستگی تابع مفصل شرطی است. این پایان نامه به مطالعه برآورد نیمه پارامتری مفصل شرطی به وسیله شروع از تابع مفصل کمک می کند و پارامتر را با یک متغیر کمکی تغییر می دهد و با حاشیه های تعیین نشده کاری ندارد. در نتیجه بخش قسمت های مجهول در این مدل تابع پارامتری و حاشیه ها مجهول هستند. در اینجا از یک شبه درستمایی موضعی با برآورد نیمه پارامتری حاشیه ها استفاده می کنیم. برای تقریب تابع موضعی پارامتر مجهول به وسیله یک چند جمله ای تحت مبحث کلی سازگاری، برآوردگرهای تابع پارامتر را به خوبی مشتقات شان ثابت می کنیم. همچنین نرمال بودن مجانبی بودن را نشان می دهیم. به علاوه یک بیان برای پهنای باند بهینه نظری نتیجه گیری می کنیم و همچنین انتخاب پهنای باند عملی را بیان خواهیم کرد.

کلید واژه: نرمال مجانبی، مفصل شرطی، سازگاری، مناسب چند جمله ای، برآورد نیمه پارامتری.

فهرست مطالب

ج	لیست جداول
چ	لیست تصاویر
ح	چکیده فارسی
خ	چکیده انگلیسی
۱	پیشگفتار
۲	۱ معرفی مفصل
۳	۱-۱ مقدمات
۵	۲-۱ مفصل‌ها
۸	۱-۲-۱ معرفی برخی از خانواده‌های مفصل
۹	۳-۱ قضیه اسکالر
۱۴	۴-۱ مفصل و متغیرهای تصادفی
۱۷	۵-۱ کران‌های فرچت-هوفدینگ برای توابع توزیع توام
۱۸	۶-۱ مفصل بقا
۲۰	۷-۱ تقارن
۲۲	۸-۱ ترتیب
۲۳	۹-۱ مفصل‌های شرطی
۲۳	۱۰-۱ مفصل‌های چند بعدی
۲۹	۱۱-۱ تولید متغیر تصادفی
۳۱	۲ روش‌های کرنل و کندال تاو و اسپیرمن
۳۲	۱-۲ مقدمات
۳۴	۲-۲ هموارسازی کرنل
۳۶	۳-۲ برآوردگرهای کرنل چند جمله‌ای موضعی مناسب
۳۹	۴-۲ برآوردگرهای مشتق کرنل
۴۰	۵-۲ محاسبه ظاهری هموارسازی کرنل

۴۲	۶-۲ برآورد چگالی
۴۲	۲-۶-۱ برآورد چگالی کرنل
۴۴	۷-۲ قاعده سرانگشتی برای انتخاب پهنای باند
۴۵	۲-۸ شبه درستمایی و انحراف باقی مانده‌ها
۴۶	۲-۹ شبه درستمایی موضعی
۴۸	۲-۱۰ اریبی و واریانس
۴۹	۲-۱۱ انتخاب پهنای باند
۵۰	۲-۱۲ کندال تاو
۵۶	۲-۱۳ اسپیرمن رو
۵۹	۳ برآورد نیمه پارامتری مفصل شرطی
۶۰	۳-۱ مقدمات
۶۲	۳-۲ خواص مجانبی
۶۴	۳-۳ سازگاری
۶۴	۳-۴ نرمال مجانبی
۶۸	۳-۵ انتخاب پهنای باند
۶۹	۳-۶ مطالعه عددی
۷۰	۳-۷ نتیجه‌گیری و پروژه‌های آینده
۷۳	آ جدول برخی از مفصلها به همراه تابع مولدشان
۷۷	ب برنامه‌های متلب
۸۳	منابع و مآخذ
۸۷	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۹۰	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

لیست جداول

۴۸	.....	۱-۲
۴۵	.....	۲-۲

لیست تصاویر

۳۳	.....	۱-۲
۳۷	.....	۲-۲
۷۰	.....	۱-۳

پیشگفتار:

این پایان نامه شامل سه فصل می باشد. در فصل اول به تعاریف و قضایای مقدماتی برای معرفی کلی مفصل می پردازیم که در فصل های بعدی بسیار مورد نیاز هستند. فصل دوم شامل دو بخش می باشد که در بخش اول آن روش های کرنل را بیان می کنیم و بخش دوم آن شامل روش کندهال و اسپیرمن است. در فصل سوم روشی را برای برآورد نیمه پارامتری مفصل های شرطی بیان می کنیم که برای این کار نیاز به برخی از قضایای نرمال بودن مجانبی و روش های ذکر شده در فصول قبلی داریم.

لازم به ذکر است که در این پایان نامه همه تعاریف ها، لم ها، قضایا، ملاحظه ها و نتایج، شماره متوالی دارند. به عنوان مثال، در بخش ۳ از فصل اول، چهارمین عنوان دارای شماره ۱-۳-۴ می باشد

فصل ۱

معرفی مفصل

در این فصل به بیان تعاریف و قضایای مقدماتی مربوط به مفصل‌ها می‌پردازیم و در ادامه مفاهیمی را که برای درک بهتر فصل‌های دیگر مورد نیاز است می‌آوریم.

۱-۱-۱ مقدمات

تمرکز این بخش بر یک تابع شبه افزایشی دو بعدی مانند یک تابع غیر کاهشی یک متغیره است. اما در ابتدا نیاز به معرفی برخی از نمادها داریم. فرض خواهیم کرد R نشان دهنده خط حقیقی $(-\infty, \infty)$ و Ω نشان دهنده خط حقیقی توسعه داده شد $[-\infty, \infty]$ باشد. یک تابع حقیقی دو متغیره H تابعی است که دامنه‌اش، $DomH$ ، یک زیر مجموعه‌ی Ω^2 باشد و برد آن $RanH$ یک زیر مجموعه‌ی R است.

تعریف ۱-۱-۱. فرض کنید S_1, S_2 زیر مجموعه‌های غیر تهی Ω باشند و H یک تابع حقیقی دو متغیره باشد که $DomH = S_1 \times S_2$. با در نظر گرفتن $B = [x_1, x_2] \times [y_1, y_2]$ به عنوان یک مستطیل که تمام راس‌های آن در $DomH$ است، حجم H به صورت زیر به دست می‌آید.

$$V_H(B) = H(x_2, y_2) - H(x_2, y_1) - H(x_1, y_2) + H(x_1, y_1). \quad (1-1)$$

با توجه به این اگر اختلاف مرتبه اول بر مستطیل B را مانند زیر تعریف کنیم.

$$\Delta_{x_1}^{x_2} H(x, y) = H(x_2, y) - H(x_1, y).$$

پس B - حجم نسبت به H اختلاف مرتبه دوم H بر B است.

$$V_H(B) = \Delta_{y_1}^{y_2} \Delta_{x_1}^{x_2} H(x, y).$$

تعریف ۱-۱-۲. یک تابع حقیقی دو متغیره H برای تمام مستطیل‌های B که راس‌های آن در $DomH$ قرار دارد، شبه افزایشی است اگر $V_H(B) \geq 0$.

وقتی H شبه افزایشی است بعضی اوقات آن را به صورت H - حجم یک مستطیل یا H - اندازه بیان می‌کنیم. بعضی نویسندگان به توابع افزایشی دو بعدی مانند تابع شبه یکنواخت ارجاع می‌دهند. توجه کنید که شبه افزایشی بودن دلیلی بر غیر کاهشی بودن نیست و برعکس آن نیز برقرار نمی‌باشد ($\nRightarrow$).

مثال ۱-۱-۳. فرض کنید H تابع تعریف شده بر I^2 به وسیله $H(x, y) = \max(x, y)$ باشد. H یک تابع غیر کاهشی بر حسب x و y است. بنا به تعریف $V_H(I^2) = -1, -1, -1$ بنابراین H شبه افزایشی نیست.

لم‌هایی که در ادامه گفته می‌شود در ساختن زیر مفصل‌ها و مفصل‌ها بسیار مفید خواهند بود. لم اول نتیجه مستقیم تعاریف گفته شده می‌باشد.

لم ۱-۱-۴. فرض کنید S_1 و S_2 زیر مجموعه‌های غیر تهی Ω باشند و H را یک تابع شبه افزایشی با دامنه $S_1 \times S_2$ قرار دهید. فرض کنید x_1 و x_2 در S_1 با $x_1 \leq x_2$ باشد و همچنین فرض کنید که y_1 و y_2 در S_2 با $y_1 \leq y_2$ باشند. آنگاه تابع $t \rightarrow H(t, y_2) - H(t, y_1)$ غیر کاهشی بر S_1 و تابع $t \rightarrow H(x_2, t) - H(x_1, t)$ غیر کاهشی بر S_2 هستند.

برهان. به دلیل افزایشی بودن تابع H لم مورد نظر به سادگی ثابت می‌شود. $\square$

به عنوان یک کاربرد سریع از این لم می‌توانیم با یک فرض اضافی نشان دهیم که یک تابع شبه افزایشی H نسبت به هر مولفه‌اش غیر کاهشی است. فرض کنید S_1 حداقل یک عنصر a_1 و S_2 حداقل یک عنصر a_2 داشته باشند. گوییم یک تابع H از $S_1 \times S_2$ به R جهت‌دار است برای تمام (x, y) در $S_1 \times S_2$ اگر

$$H(x, a_2) = 0 = H(a_1, y)$$

لم ۱-۱-۵. فرض کنید S_1 و S_2 زیر مجموعه‌های غیر تهی Ω باشند و H یک تابع شبه افزایشی جهت‌دار با دامنه $S_1 \times S_2$ باشد. در این صورت H نسبت به هر مولفه‌اش غیر کاهشی است.

برهان. در لم ۱-۱-۴ فرض کنید a_1 و a_2 به ترتیب کوچکترین عنصرهای S_1 و S_2 باشند. قرار دهید $x_1 = a_1$ و $y_1 = a_2$. بنابراین حکم صادق است. برای مطالعه دقیق‌تر به مرجع [۳۴] رجوع کنید. $\square$

حالا فرض کنید که S_1 دارای بزرگترین عنصر b_1 و S_2 نیز دارای بزرگترین عنصر b_2 باشد. گوییم یک تابع H از $S_1 \times S_2$ به R دارای حاشیه‌هایی است و حاشیه‌های آن توابع F و G به صورت زیر است.

$$\text{Dom}F = S_1, F(x) = H(x, b_2)$$

برای تمام x در S_1 و

$$\text{Dom}G = S_2, G(y) = H(b_1, y)$$

برای تمام y در S_2 .

مثال ۱-۱-۶. یک تابع H با دامنه $[0, \infty] \times [-1, 1]$ را به صورت زیر در نظر بگیرید.

$$H(x, y) = \frac{(x+1)(e^y - 1)}{x + 2e^y - 1}$$

بنابراین H جهت‌دار است زیرا $H(x, 0) = 0 = H(-1, y)$ و H دارای حاشیه‌های $F(x)$ و $G(y)$ به صورت زیر است.

$$F(x) = H(x, \infty) = \frac{x+1}{2}$$

و

$$G(y) = H(1, y) = 1 - e^{-y}$$

این بخش را با یک لم مهم درباره توابع شبه افزایشی جهت‌دار با حاشیه‌هایش خاتمه می‌دهیم.

لم ۱-۱-۷. فرض کنید S_1 و S_2 زیر مجموعه‌های غیر تهی Ω باشند و H را یک تابع شبه افزایشی جهت‌دار قرار دهید که دامنه‌اش $S_1 \times S_1$ است و حاشیه‌هایش را در نظر بگیرید. فرض کنید (x_1, y_1) و (x_2, y_2) هر نقطه‌ای در $S_1 \times S_2$ باشند. در این صورت

$$|H(x_2, y_2) - H(x_1, y_1)| \leq |F(x_2) - F(x_1)| + |G(y_2) - G(y_1)|.$$

برهان. با استفاده از نامساوی مثلثی داریم

$$|H(x_2, y_2) - H(x_1, y_1)| \leq |H(x_2, y_2) - H(x_1, y_2)| + |H(x_1, y_2) - H(x_1, y_1)|$$

حال بدون از دست دادن کلیت اثبات فرض کنید $x_1 \leq x_2$. به دلیل اینکه H شبه افزایشی جهت‌دار است و نیز

دارای حاشیه‌هایی می‌باشد از لم‌های ۱-۱-۴ و ۱-۱-۵ نتیجه می‌گیریم

$$0 \leq H(x_2, y_2) - H(x_1, y_2) \leq F(x_2) - F(x_1)$$

به هر حال برای هر x_1 و x_2 در S_1 داریم

$$|H(x_2, y_2) - H(x_1, y_2)| \leq |F(x_2) - F(x_1)|$$

به طور مشابه برای هر y_1 و y_2 در S_2 داریم

$$|H(x_1, y_2) - H(x_1, y_1)| \leq |G(y_2) - G(y_1)|$$

□

که اثبات کامل می‌شود. برای مطالعه دقیق‌تر به مرجع [۳۴] رجوع شود.

۲-۱ مفصل‌ها

حال در موقعیت تعریف توابع مفصل هستیم. برای این کار ابتدا زیر مفصل‌ها را به عنوان یک کلاس توابع شبه افزایشی جهت‌دار با حاشیه‌هایشان تعریف می‌کنیم. سپس مفصل‌ها را مانند زیر مفصل‌ها با دامنه I^2 تعریف خواهیم کرد.

تعریف ۱-۲-۱. یک زیر مفصل دو بعدی یک تابع C'' دارای خواص زیر است.

• $Dom C'' = S_1 \times S_2$ که S_1 و S_2 زیر مجموعه‌های I شامل 0 و 1 هستند.

• تابع C'' شبه افزایشی و جهت‌دار است.

• برای هر u در S_1 و هر v در S_2 داریم:

$$C'(u, 1) = u, C'(1, v) = v.$$

توجه کنید که برای هر (u, v) در $Dom C'$ ، $0 \leq C'(u, v) \leq 1$ بنا بر این $Ran C'$ نیز یک زیر مجموعه I است.

تعریف ۱-۲-۲. یک مفصل دوبعدی یک زیر مفصل دوبعدی است که دامنه آن I باشد. به عبارت دیگر یک مفصل یک تابع C از I^2 به I با خاصیت‌های زیر است.

• برای هر u و v در I داریم

$$C(u, 0) = 0 = C(0, v) \quad (2-1)$$

و

$$C(u, 1) = u, C(1, v) = v. \quad (3-1)$$

• برای هر u_1, u_2, v_1, v_2 در I که $u_1 \leq u_2$ و $v_1 \leq v_2$

$$C(u_2, v_2) - C(u_2, v_1) - C(u_1, v_2) + C(u_1, v_1) \geq 0. \quad (4-1)$$

فاصله بین یک زیر مفصل و یک مفصل (دامنه) ممکن است بسیار کوچک بنظر برسد اما در بخش بعد هنگامی که می‌خواهیم درباره قضیه اسکالار صحبت کنیم بیشتر مهم است. به علاوه بسیاری از خواص مهم مفصل‌ها حقیقتاً خاصیت‌های زیر مفصل‌ها می‌باشند.

قضیه ۱-۲-۳. فرض کنید C' یک زیر مفصل باشد. برای هر (u, v) در دامنه C' داریم

$$\max(u + v - 1, 0) \leq C'(u, v) \leq \min(u, v). \quad (5-1)$$

برهان. فرض کنید (u, v) یک نقطه دلخواه در $Dom C'$ باشد. حال

$$C'(u, v) \leq C'(u, 1) = u$$

و

$$C'(u, v) \leq C'(1, v) = v$$

نتیجه می‌دهد که

$$C'(u, v) \leq \min(u, v)$$

به علاوه

$$V_{C'}([u, 1] \times [v, 1]) \geq 0$$

$$C(u, v) - C(u, 1) - C(1, v) + C(1, 1) \geq 0$$

$$\implies C'(u, v) - u - v + 1 \geq 0$$

که ایجاب می کند

$$C'(u, v) \geq u + v - 1.$$

وقتی که با $C'(u, v) \geq 0$ ترکیب می کنیم خواهیم داشت

$$C'(u, v) \geq \max(u + v - 1, 0).$$

□ برای مطالعه دقیق تر به مرجع [۳۴] رجوع کنید.

برای اینکه هر مفصل یک زیر مفصل است بنابراین نامساوی قضیه فوق برای مفصل ها نیز صادق است.

براستی کران ها در ۱-۵ خودشان نیز مفصل می باشند و معمولاً به صورت زیر تعریف می شوند.

$$M(u, v) = \min(u, v), W(u, v) = \max(u + v - 1, 0).$$

بنابراین برای هر مفصل C و هر (u, v) در I^2 داریم

$$W(u, v) \leq C(u, v) \leq M(u, v). \quad (۶-۱)$$

نامساوی بالا یک نسخه مفصل از نامساوی کران های فرچت - هوفدینگ^۱ است که باید در بررسی توابع توزیع

با آنها مواجه شویم. به M به عنوان کران بالا و W به عنوان کران پایین فرچت - هوفدینگ رجوع می کنیم.

سومین مفصل مهمی که با آن بسیار کار می کنیم مفصل $\Pi(u, v) = uv$ است. قضیه ای که در ادامه بیان می شود

به طور مستقیم نتیجه ای از لم ۱-۱-۷ است.

قضیه ۱-۲-۴. فرض کنید که C' یک زیر مفصل باشد. برای هر (u_1, u_2) و (v_1, v_2) در دامنه C' داریم

$$|C'(u_2, v_2) - C'(u_1, v_1)| \leq |u_2 - u_1| + |v_2 - v_1| \quad (۷-۱)$$

در نتیجه C' به طور یکنواخت بر دامنه خود پیوسته است.

تعریف ۱-۲-۵. فرض کنید C یک مفصل و a یک عدد در I باشد. بخش افقی C در a یک تابع از I به

I به صورت $C(t, a) \mapsto t$ است. بخش عمودی C در a یک تابع از I به I به صورت $C(a, t) \mapsto t$ است و

بخش اریب C تابع δ_C از I به I به صورت $\delta_C(t) = C(t, t)$ تعریف می شود.

لمی که در ادامه گفته می شود یک نتیجه سریع از لم ۱-۱-۵ و قضیه ۱-۲-۴ است.

^۱Fréchet-Hoeffding bounds inequality

لم ۱-۲-۶. بخش‌های افقی، عمودی، و اریب a در مفصل C همگی غیر کاهشی و به طور یکنواخت پیوسته بر I هستند.

کاربردهای مختلف مفصل که در بخش‌های بعد با آنها مواجه خواهیم شد شامل شکل‌های گرافیکی مفصل $z = C(u, v)$ است. از تعریف ۱-۲-۲ و قضیه ۱-۲-۴ نتیجه می‌شود که نمودار هر مفصل یک سطح پیوسته بر مکعب واحد I^3 است که کران‌های آن چهار ضلعی چوله با راس‌های $(1, 1, 1)$, $(1, 0, 0)$, $(0, 0, 0)$ و $(0, 1, 0)$ می‌باشد. از قضیه ۱-۲-۳ نتیجه می‌شود که خطوط این نمودار بین کران‌های فرچت-هوفدینگ است.

قضیه ۱-۲-۷. فرض کنید C یک مفصل باشد. برای هر v در I مشتق جزئی $\partial C(u, v)/\partial u$ برای تقریباً همه u ها وجود دارد و برای چنین u و v داریم

$$0 \leq \frac{\partial}{\partial u} C(u, v) \leq 1. \quad (۸-۱)$$

به طور مشابه برای هر u در I مشتق جزئی $\partial C(u, v)/\partial v$ برای تقریباً همه v وجود دارد و برای چنان u و v داریم

$$0 \leq \frac{\partial}{\partial v} C(u, v) \leq 1. \quad (۹-۱)$$

به علاوه توابع $u \mapsto \partial C(u, v)/\partial v$ و $v \mapsto \partial C(u, v)/\partial u$ تعریف شده و تقریباً همه جا بر I غیر کاهشی هستند.

□

برهان. مرجع [۳۴].

قضیه ۱-۲-۸. فرض کنید C یک مفصل باشد. اگر $\partial C(u, v)/\partial v$ و $\partial^2 C(u, v)/\partial u \partial v$ پیوسته بر I^2 باشند و $\partial C(u, v)/\partial u$ برای تمام $u \in (0, 1)$ وقتی که $v = 0$ وجود داشته باشد. آنگاه $\partial C(u, v)/\partial u$ و $\partial^2 C(u, v)/\partial v \partial u$ وجود دارد و

$$\partial^2 C(u, v)/\partial u \partial v = \partial^2 C(u, v)/\partial v \partial u.$$

□

برهان. مرجع [۳۴].

۱-۲-۱ معرفی برخی از خانواده‌های مفصل

• خانواده مفصل فرچت-ماردیا^۱

۱. فرض کنید که α و β در I باشند به طوری که $\alpha + \beta \leq 1$ و قرار دهید

$$C_{\alpha, \beta}(u, v) = \alpha M(u, v) + (1 - \alpha - \beta) \Pi(u, v) + \beta W(u, v) \quad (۱۰-۱)$$

^۱The Fréchet and Mardia families of copulas

که در آن $C_{\alpha, \beta}$ یک مفصل است. در این صورت یک خانواده مفصل شامل مفصل‌های Π, W و M وسیع نامیده می‌شود. این خانواده وسیع دو پارامتری توسط فرجت مطرح شد.

۲. فرض کنید $\theta \in [-1, 1]$ و قرار دهید

$$C_{\theta}(u, v) = \frac{\theta^x(1+\theta)}{2}M(u, v) + (1-\theta^x)\Pi(u, v) + \frac{\theta^x(1-\theta)}{2}W(u, v) \quad (11-1)$$

C_{θ} یک مفصل است. این خانواده وسیع یک پارامتری توسط ماردیا بیان شد.

• خانواده مفصل کادراس-اگ^۱ برای $\theta \in I$ را تعریف می‌کنیم

$$C_{\theta}(u, v) = [\min(u, v)]^{\theta} [uv]^{1-\theta} = \begin{cases} uv^{1-\theta} & u \leq v \\ u^{1-\theta}v & u \geq v \end{cases}$$

C_{θ} نیز یک مفصل است. توجه کنید که $C_1 = M$ و $C_0 = \Pi$. این خانواده (میانگین وزنی M و Π) توسط کادراس و اگ مطرح شد.

۳-۱ قضیه اسکالر

این قضیه که عنوان این بخش را تشکیل می‌دهد مرکز قضایای مفصل و شالوده بسیاری از مسایل مفصل می‌باشد. قضیه اسکالر^۲ روشی را که مفصل‌ها در رابطه بین توابع توزیع چند متغیره و حاشیه‌های تک متغیره آنها دارند، بیان می‌کند. بنابراین این بخش را با یک بحث کوتاه در رابطه با توابع توزیع شروع می‌کنیم.

تعریف ۱-۳-۱. یک تابع توزیع یک تابع F با دامنه Ω به صورت زیر است:

۱. F غیر کاهشی است.

۲. $F(\infty) = 1$ و $F(-\infty) = 0$.

۳. از راست پیوسته است.

مثال ۱-۳-۲. برای عدد a در R تابع توزیع ϵ_a در a به صورت زیر است.

$$\epsilon_a(x) = \begin{cases} 0 & x \in [-\infty, a) \\ 1 & x \in [a, \infty] \end{cases}$$

^۱The Cuadras-Augé family of copulas ^۲Sklar's theorem

و برای تمام اعداد a و b در Ω با $a < b$ توزیع یکنواخت بر $[a, b]$ با تابع توزیع U_{ab} به صورت زیر است.

$$U_{ab}(x) = \begin{cases} 0 & x \in [-\infty, a) \\ \frac{x-a}{b-a} & x \in [a, b] \\ 1 & x \in (b, \infty] \end{cases}$$

تعریف ۱-۳-۳. یک تابع توزیع توام یک تابع H با دامنه Ω به صورت زیر است.

۱. H شبه افزایشی است.

$$H(\infty, \infty) = 1 \text{ و } H(x, -\infty) = H(-\infty, y) = 0.$$

بنابراین H جهت دار است و به دلیل $Dom H = \Omega^2$ ، H حاشیه‌هایی به صورت $F(x) = H(x, \infty)$ و

$G(y) = H(\infty, y)$ دارد. به واسطه لم ۱-۲-۶، F و G توابع توزیع هستند.

مثال ۱-۳-۴. فرض کنید H یک تابع با دامنه Ω به صورت زیر باشد.

$$H(x, y) = \begin{cases} \frac{(x+1)(e^y - 1)}{x + 2e^y - 1} & (x, y) \in [-1, 1] \times [0, \infty] \\ 1 - e^{-y} & (x, y) \in (1, \infty) \times [0, \infty] \\ 0 & \text{سایر جاها} \end{cases}$$

$H(\infty, \infty) = 1$ بنابراین H یک تابع توزیع توام است. حاشیه‌های H توابع توزیع F و G به صورت زیر هستند.

$$F = U_{-1,1}$$

$$G(y) = \begin{cases} 0 & y \in [-\infty, 0) \\ 1 - e^{-y} & y \in [0, \infty] \end{cases}$$

توجه کنید که هیچ احتمالی در این تعاریف توابع توزیع وجود ندارد. تمام توابع توزیع یک یا چند متغیره تصادفی در آمار معمولاً در یکی از تعاریف اول و یا دوم صدق می‌کنند. از این رو هر نتیجه‌ای که برای چنین توابع توزیعی به دست آوریم را تا وقتی که در مورد متغیرهای تصادفی (صرف نظر از هر گونه محدودیت اعمال شده) صحبت کنیم، نگاه خواهیم داشت. استدلالی که در دو لم زیر بیان شده است بسیار ضروری می‌باشد.

لم ۱-۳-۵. فرض کنید H یک تابع توزیع توام با حاشیه‌های F و G باشد. در این صورت یک زیر مفصل

واحد وجود دارد به طوری که

$$1. \text{ } Dom C' = Ran F \times Ran G.$$

$$2. \text{ برای تمام } x \text{ و } y \text{ در } \Omega, H(x, y) = C'(F(x), G(y)).$$

برهان. توزیع توام H در فرض لم ۱-۱-۷ با $S_1 = S_2 = \Omega$ صدق می کند. از این رو برای هر نقطه (x_1, y_1) و (x_2, y_2) در Ω^2

$$|H(x_2, y_2) - H(x_1, y_1)| \leq |F(x_2) - F(x_1)| + |G(y_2) - G(y_1)|$$

اگر $F(x_1) = F(x_2)$ و $G(y_1) = G(y_2)$ داریم

$$H(x_1, y_1) = H(x_2, y_2)$$

بنابراین برای مجموعه جفت‌های مرتب

$$\{(F(x), G(y)), H(x, y) | x, y \in \Omega\}$$

یک تابع حقیقی دو متغیره C' را که دامنه‌اش $RanF \times RanG$ است تعریف می کنیم. زیر مفصل بودن این تابع به طور مستقیم از خواص H به دست می آید. به عنوان مثال به صورت زیر عمل می کنیم.

$$C(u, \circ) = \circ = C(\circ, v), C(u, 1) = u, C(1, v) = v$$

ابتدا باید توجه کنیم که برای هر u در $RanF$ یک x در Ω وجود دارد به طوری که $F(x) = u$. بنابراین

$$C'(u, 1) = C'(F(x), G(\infty)) = H(x, \infty) = F(x) = u$$

اثبات شرایط دیگر تعریف ۱-۲-۱ به طور مشابه اثبات می شود. برای مطالعه دقیق تر به مرجع [۳۴] رجوع شود. □

لم ۱-۳-۶. فرض کنید C' یک زیر مفصل باشد. پس یک مفصل مانند C وجود دارد به طوری که برای تمام (u, v) در $DomC'$

$$C(u, v) = C'(u, v).$$

هر زیر مفصل یک مفصل تعمیم یافته است که عموماً غیر یکتا می باشد.

برهان. مرجع [۳۴]. □

قضیه ۱-۳-۷. (قضیه اسکالر) فرض کنید H یک تابع توزیع توام با حاشیه‌های F و G باشد. آنگاه یک

مفصل C وجود دارد به طوری که برای تمام x و y ها در Ω

$$H(x, y) = C(F(x), G(y)) \quad (۱۳-۱)$$

اگر F و G پیوسته باشند آنگاه C یکتاست. در غیر این صورت C به صورت یکتا بر $RanF \times RanG$ تعریف می شود. برعکس اگر C یک مفصل و F و G توابع توزیع باشند آنگاه تابع H تعریف شده به وسیله ۱۳-۱ یک تابع توزیع توام با حاشیه‌های F و G است.